

SOUČASNÁ NĚMECKY PSANÁ LITERATURA PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Internationale Jugendbibliothek

**GOETHE
INSTITUT**

Sprache. Kultur. Deutschland.

Současná německy psaná literatura pro děti a mládež

V roce 2011 vyšlo v německy hovořících oblastech téměř 8000 knih pro děti a mládež, z toho bylo 6000 původních německy psaných titulů. Toto ohromující číslo nesvědčí pouze o vitalitě celého odvětví, nýbrž zároveň vyzývá k bližšímu zkoumání: Čím se vyznačuje současná německy psaná literatura pro děti a mládež? Co je pro ni charakteristické, na jaká témata klade důraz, jaké používá vypravěčské formy, jaké jsou její stylistické zvláštnosti?

Při pohledu na současnou německy psanou literaturu pro děti a mládež zaujme nejdříve její rozmanitost: vedle sebe najdeme knížky pro první čtení, zábavné historické příběhy, filozofické obrázkové knihy a komplexní koncepční romány. Pro mladší čtenáře existuje řada příběhů o koních, pirátech nebo upírech. Ty mají spolu s vlkodlaky, elfy nebo anděly v oblibě i starší čtenáři. Kromě toho můžeme narazit i na dosti krvavé detektivky, (psycho)thrillery či fantasy romány. Zde se opět odráží mezinárodní vývoj – fantasy se celosvětově dosud drží na předních místech žebříčků, třebaže její vlna postupně opadá. Kromě úspěšných prodejů a obluby u čtenářů se mohou mnohé země pochlubit rovněž tituly mimořádné literární a výtvarné kvality, které si ne vždycky naleznou cestu do Německa. V opačném gardu lze pouze spekulovat, do jaké míry umí být německy psaná literatura inspirativní v mezinárodním měřítku, třebaže jednotlivé tituly a autoři jako například Cornelia Funke nebo Ursula Poznanski se v zahraničí setkávají s velkým úspěchem.

Obě tyto autorky ovšem primárně nezosobňují tradici, která je pro německy psanou literaturu pro děti a mládež příznačná až do současnosti, totiž realistické vyprávění. Už obrázkové knihy se věnují – často humornou formou – aktuálním tématům (rodina, večerní ukládání), necouvají však ani před mnohem obtížnějšími tématy. Kupříkladu Martin Baltscheit se v knize „Die Geschichte vom Fuchs, der den Verstand verlor“ (2010, „Lišák, který přišel o rozum“) zabývá tématem demence. V oblasti obrázkových knih se kromě toho jasně projevuje touha vyrovnat se s uměleckou tradicí: Sybille Schenker odkazuje v knize „Hänsel und Gretel“ (2011, „Jeníček a Mařenka“) na klasické

vystříhované siluety a nově je definuje prostřednictvím smělých obrazových kompozic a díky použití barev. Dalším příkladem pro (nové) ilustrování klasiků jsou ilustrace Stefanie Harjes ke knize „Kafka“ (2010). Její obrázky svými filigránovými, nervózně působícími tahy interpretují obavy, které Kafka vyjadřuje ve svých textech.

V oblasti epického vyprávění pro děti a mládež se kromě relativně jednoduchých příběhů o problémech se šikanou, poruchách přijímání potravy nebo rozvodech objevují i příběhy, které rozhodně nepůsobí banálně. Literárně náročnou formou se v nich probírají nemoci, smrt, sebevraždy, dysfunkční rodiny, komplikovaná přátelství a složité milostné vztahy. Tematizují se i soudobé dějiny, například holokaust. Dále zde najdeme i různá společenská, sociální nebo ekologická témata, ať už jsou založená na skutečných událostech nebo ukotvena ve fantastických světech. Současné kritice často připadají spíše vágní, za což částečně může i fakt, že obvykle nejde o abstraktní debatu o problému, nýbrž se ve středu pozornosti nacházejí prožitky jednotlivých hrdinů, s nimiž se tu čtenáři mohou snáze identifikovat.

Ve většině románů pro mládež se klade důraz na vztahy a na vývoj postav. K ústředním aspektům patří loajalita a závazky, emancipace a rebelství, poznávání a přijetí, osamělost a sebeurčení. Vážně, humorně i lakonicky vypráví Rolf Lappert v knize „Pampa Blues“ (2012) o šestnáctiletém Benovi, který se musí starat o dementního dědečka; v románu „Was vom Sommer übrig ist“ (2012, „Co zbylo z léta“) líčí Tamara Bach citlivé přátelství dvou dívek, z nichž si jedna nese s sebou na cestě životem hromadu starostí. Je-li v obou románech – což je charakteristické pro řadu knih pro mládež – vážnost oslabena humorem, (sebe)ironií, situační komikou a reflexí, pak se kniha Mirjam Pressler „Ein Buch für Hanna“ (2011, „Kniha pro Hannu“) dotýká čtenáře naprosto bezprostředně. Román o židovské dívce a její odyseji po Evropě ovládané nacisty dosahuje díky kombinaci osobního vyprávění a vnitřních monologů velmi působivé intenzity.

Kromě tematické rozmanitosti zapůsobí tedy u současné německy psané literatury pro děti a mládež zejména způsob podání. Lze u ní pozorovat literarizaci, které se nemusí bát srovnání s takzvanou literaturou pro dospělé. Autoři používají nesmírně poetický jazyk, který nepůsobí nadsazeně ani podbíživě, nýbrž autenticky. Vyšší narativní formy, kupříkladu víceperspektivní vyprávění a kombinace několika vypravěčských technik a žánrů dávají vzniknout otevřeným textům bez nároku na absolutní pravdu, které umožňují vykládat příběh několika způsoby a apelují jak na intelektuální, tak i na emocionální rovinu. Romány jako „Čik“ Wolfganga Herrndorfa (2010, česky 2012 Argo) nebo „Es war einmal Indianerland“ (2011, „Tenkrát v zemi Indiánů“) Nilse Mohla a sbírka povídek Marlene Röder nazvaná „Melvin, mein Hund und die russischen Gurken“ (2011, „Melvin, můj pes a ruské okurky“) vyprávějí o okamžicích, v nichž se náhle celý svět ocitne vzhůru nohama. To vyzývá hrdiny (i čtenáře) k přehodnocení dosavadních názorů a nutí je vyrovnat se s vlastními touhami a obavami. Jazykové pojetí a vypravěčské konstrukce odrážejí nejistotu způsobenou nespolehlivým vypravěčem, mezery a nesouvislou, epizodickou formu.

Na rozdíl od knih pro mládež byly epické knihy pro děti dlouho považovány za obtížný segment, třebaže v německy mluvících zemích existuje etablovaná skupina talentovaných a úspěšných autorů a autorek. Navíc se objevují i nové hlasy: Milena Baisch a Elke Kusche vydaly v roce 2010 knihu „Anton taucht ab“ („Anton pod vodou“), v roce 2011 vyšel anarchistický „Frerk, du Zwerg!“

(„Frerku, trpaslíku!“) od Finna-Ole Heinricha a Rána Flygenringa a „Matti und Sami und die drei größten Fehler des Universums“ („Matti a Sami a tři největší chyby vesmíru“) od Salaha Naoury. Tyto knihy upoutají situační komikou a originálními, skurilními nápady, jež občas balancují až na hranici grotesky. V konečném důsledku však všechny tyto příběhy pojednávají o potřebě hrdinů zjistit, kým vlastně jsou a kde je jejich místo v souřadnicovém systému rodiny a přátel, vlastních přání a cizích očekávání. To, že ve všech uvedených knihách jsou hlavními hrdiny chlapci, má exemplární charakter a respektuje fixaci na hrdiny ze strany mužských čtenářů (čímž jsou ovšem zanedbávány dívky). Příběhy zároveň nabízejí možnost ironicky se vypořádat s mužnými ideály a tradičním rozdělením rolí.

Zatímco „Anton taucht ab“ a „Frerk, du Zwerg!“ obratně využívají svých typografických a výtvarných možností, představuje kniha „Somniavero. Ein Zukunftsroman“ (2011, „Somniavero. Román z budoucnosti“) autorky Anji Stürzer a Julie Dürr pokus nalézt v rámci literatury pro děti ambiciózní formu jazyka: Jejich dystopie je vyprávěna z pěti různých úhlů pohledu, což jasně vyjadřuje i pět úzkých svazků v jednom obalu. Nové možnosti grafického pojetí využívají i komiksové romány, které sázejí na interakci textu a ilustrací. Jsou velice populární, často jsou ovšem zřetelně inspirovány Deníky malého poseroutky od Jeffa Kinneyho. Originálnější je poezie pro děti, která představuje nesmírně živý žánr, a již po léta má v německy mluvícím prostoru své pevné místo.

Veskrze pozitivní je vývoj v oblasti populárně naučných knih, která opětovně představuje inovativní koncepty. Pozornost se soustředí na všechny myslitelné oblasti od vesmíru až po mořské hlubiny; obzvláště populární jsou přírodovědná, vědecká, společenská a historická témata a dále knihy o umění a životopisy. Jazykový styl se pohybuje mezi věcným a anekdotickým, úprava je často velmi rozmanitá. Kromě různých typů písma se objevují i kresby, fotografie nebo diagramy. Geograficky nebo historicky vzdálená témata autoři někdy čtenářům přibližují prostřednictvím hlavního hrdiny. Příkladem může být kniha Anke Bär „Wilhelms Reise. Eine Auswanderergeschichte“ (2012, „Vilémova cesta. Příběh vystěhovalce“). Čtenáři tak mají pocit, jako by příběh prožívali na vlastní kůži, zároveň je do něj možné vložit i řadu zákulisních informací. V dalších populárně naučných knihách zajistí oslovení či úvod do vlastních experimentů, aby čtenář do textu pronikl.

Pokud jde o knižní médium jako takové, vychází většina knih dosud v tradiční papírové formě. Ovšem vedle knih pro mládež se i u knih pro děti se vzrůstající měrou objevují paralelní elektronická vydání. Aplikace navíc získávají na významu i v segmentu obrázkových knih.

Závěrem lze konstatovat, že vitalitu německy psaných knih pro děti a mládež nevyjadřuje pouze značný počet vydávaných novinek. Řada publikací se může pochlubit mimořádnou estetickou kvalitou, nebojí se obtížných témat a snaží se vyvinout nový obrazový a formální jazyk.

Dr. Ines Galling

Lektorka pro německy psanou a skandinávskou literaturu,

Internationale Jugendbibliothek München (Mezinárodní knihovna pro mládež v Mnichově)

www.ijb.de

Další informace k titulům představeným v textu a k výběru dalších aktuálních knih

Obrázkové knihy

Baltscheit, Martin: Die Geschichte vom Fuchs, der den Verstand verlor (O lišákovi, který přišel o rozum). Berlin Verlag / Bloomsbury Kinder und Jugendbücher 2010

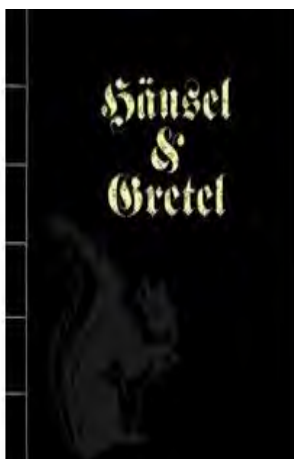
Lišák ví, jak se loví zajíci a jak uniknout lovcům. Ale když zestárne, začne se mu najednou všechno plést a nakonec zapomene, že „byl liškou“. Martin Baltscheit se zkušeně a citlivě vyrovnává s nikoli zcela jednoduchým tématem demence. Jeho obrázková kniha zaujme souhrou textu, ilustrací a typografií. Baltscheitovi se totiž daří rozvíjet grafický, plakátový, ovšem v žádném případě vtíravý obrazový jazyk a nacházet empatickou, jasnou a rovněž humornou dikci. Různé vypravěčské perspektivy ukazují zmatek a strach stejně jako okamžiky spokojenosti a štěstí. A když se lišákovi ostatní zvířata posmívají, nepůsobí směšně, nýbrž si dokáže zachovat důstojnost. Pro čtenáře od 5 let.

Martin Baltscheit (*1965) píše, ilustruje a namlouvá audioknihy. Za svá díla byl mnohokrát vyznamenán. Za knihu „O lišákovi, který přišel o rozum“ získal v roce 2011 Německou cenu za literaturu pro děti a mládež.

Schenker, Sybille / Grimm, Jacob und Wilhelm: Hänsel und Gretel (Jeníček a Mařenka). minedition 2011

Ke grimmovskému roku 2012 připravilo nakladatelství minedition, známé svými výjimečnými (pohádkovými) obrázkovými knížkami nově ilustrované vydání pohádek bratří Grimmů. Obzvláště se mezi nimi vyjímá debut Sybille Schenker, která se své verzi „Jeníčka a Mařenky“ kombinuje nejrůznějšími technikami, k nimž patří například výstřižky (cut-outs), koláže a digitálně upravené siluety. Naráží tak na pohádkové knížky z 19. století. Střídání normálního a průhledného papíru navíc zdůrazňuje materiálnost objektu a vytváří prostorovou dimenzi, která na jedné straně anticipuje průběh vyprávění, na straně druhé ho ovšem narušuje. Vznikají ostré kontury a jasné kontrasty a rovněž difúzní barevné a světelné efekty. Skličující nálada, kterou text zprostředkovává, je pak jasně viditelná a hmatatelná. Pro čtenáře od 6 let.

Sybille Schenker (*1980) studovala komunikační design v Norimberku. Pracuje jako ilustrátorka a designérka.

Roher, Michael: Zu verschenken (K rozdání). Picus Verlag 2011

Vycházející hvězda Michael Roher právě mohutně rozvířil poměry na rakouské ilustrátorské scéně.

V knize „Zu verschenken“ / „K rozdání“ vypráví o rodině Josefových, která dělá ze starých věcí nové a ty potom rozdává. Lidé nad tím krčí nosem a vrtí hlavou – alespoň dospělí. Když však jedna holčička věnuje svého plyšáka, aby putoval dál jako dárek, jsou ledy prolomeny a s výměnou předmětů vzniká i vzájemná mezilidská blízkost. Koláže Michaela Rohera svými hnědými a rezavými tóny lehce připomínají estetiku obrázkových knih ze 70. let, takže téma recyklace je reflektováno i tímto způsobem. Kniha navíc přichází v době, kdy z výměny a nového zužitkování stává trend, tedy jako na zavanou! Pro čtenáře od 4 let.

Michael Roher (*1980) původně vystudoval sociální pedagogiku, v současné době však píše a ilustruje obrázkové knihy. V roce 2011 a 2013 získal Rakouskou cenu za literaturu pro děti a mládež.

Turkowski, Einar: Der Rauhe Berg (Nevlídá hora). Atlantis 2012

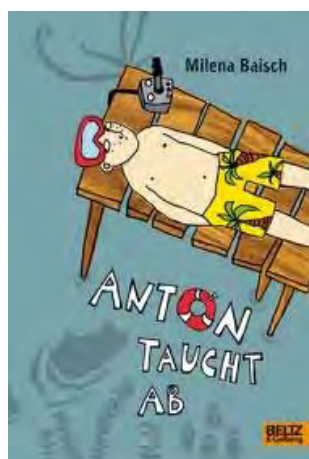

Einar Turkowski kreslí výhradně tužkou. Jeho precizní linie, cit pro perspektivu a prostorovou kompozici stejně jako ostré černo-bílé kontrasty a jemné nuance šedé dávají vzniknout jedinečným obrazům. Turkowski vytváří surrealistické, snové světy zalidněné svébytnými pohádkovými bytostmi v neskutečných krajinách plných tajemných a bizarně působících detailů – trochu tím připomíná Chrise Ridella a Shauna Tana. „nevlídá hora“ je podobenství o zvědavosti a odvaze, o zkrocení vlastního strachu a důvěře v sebe sama. Když k pověstmi opředené, hrůzu nahánějící nevlídné hoře přijde jeden muž, přečte si na jejím úpatí výzvu „Pohled, dokážeš-li to“. Poněkud udiveně začne s výstupem, a pak za každou zatáčkou učiní objev, až se mu posléze na vrcholku doslova otevrou nové obzory. Pro čtenáře od 5 let.

Einar Turkowski (*1972) studoval ilustrátorství v Hamburku a za své obrázkové knihy byl již několikrát oceněn, mimo jiné v roce 2007 získal Grand Prix 21. bienále ilustrací v Bratislavě. Kniha „Der rauhe Berg“ byla nominována na Německou cenu za literaturu pro děti a mládež 2013.

Knihy pro děti

Baisch, Milena / Kusche, Elke: Anton taucht ab (Anton pod vodou). Beltz & Gelberg 2010

Anton skvěle ovládá počítačové hry a vždycky má po ruce nějakou vtipnou hlášku. Ve skutečném světě sdíleném s ostatními dětmi a v kalné tůni se ovšem necítí příliš dobře. Když se o prázdninách musí vyrovnat s obojím, není zrovna nadšený. Nejprve se tedy zajímá jen o „piraňu“, rybu, kterou zachránil před ugrilováním. Protože se ale ryba ve sklenici od okurek vydá na výlet kamionem, nezůstane Anton setkání s okolním světem ušetřen... Příběh vyprávěný Antonovými očima umožňuje nahlédnout do ambivalentního vnitřního světa chlapce, který by byl rád odvážným superhrdinou, ale tak docela to nezvládá. Anton je sympatická postava, s níž se čtenáři snadno identifikují, a je neobyčejně zábavný, takže jeho (sebe)pochybnosti a rozpolcenost mezi vlastními přáními a cizími nároky nepůsobí nudně, nýbrž velice vtipně. Pro čtenáře od 8 let.

Milena Baisch (*1976) píše knihy pro děti a mládež a scénáře, Elke Kusche (*1980) pracuje jako ilustrátorka a kreativní grafička. Kniha „Anton taucht ab“ získala v roce 2011 Německou cenu za literaturu pro mládež a nadace Buchkunst ji ocenila jako jednu z „nejkrásnějších německých knih roku 2010“.

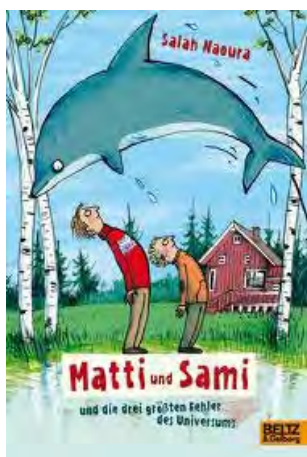
Heinrich, Finn-Ole / Flygenring, Rán: Frerk, du Zwerg! (Frerku, trpaslíku!). Berlin Verlag / Bloomsbury Kinder und Jugendbücher 2011

Rebelie! Anarchie! Tomu je Frerk ještě na míle vzdálený, protože ho ovlivňuje úzkostlivá matka a přizpůsobivý otec: jeho všední život určuje pěšinka učesaná precizně na stranu a příšerně nudné oblečení. Frerk je zkrátka „lůzr“ jako vyšitý. Frerk si ale hodně věcí kompenzuje díky své bujně fantazii – a pak ještě najde podivné vajíčko, z něhož se zcela nečekaně vylíhne pět drzých trpaslíků. Trpaslíci obrátí jeho život vzhůru nohama – ulevují si do müsli nebo mu rozcuchají účes. Vlasy sice padají, ovšem Frerkovo sebevědomí roste a roste. Kniha si čtenáře získá svým jazykovým a výtvarným provedením. Nespoutané ilustrace v různých formátech odrážejí Frerkovu divokou stránku, která si postupně proráží cestu. Pro čtenáře od 5 let.

Finn-Ole Heinrich (*1982) je spisovatel a filmař, Islandanka Rán Flygenring (*1987)

studovala kromě jiného grafický design a ilustrátorství v Berlíně. Za knihu „Frerk, Du Zwerg!“ získali v roce 2012 Německou cenu za literaturu pro mládež. Letos je nominován na cenu Deutsch-französischer Jugendliteraturpreis.

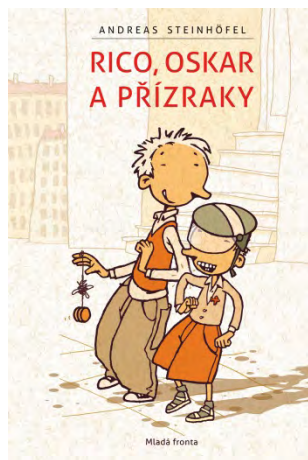
Naoura, Salah: Matti und Sami und die drei größten Fehler des Universums (Matti a Sami a tři největší chyby vesmíru). Beltz & Gelberg 2011

„Lži rostou rychleji než výhonky bambusu,“ říká strýček Kurt. A mohou způsobit pěknou šlamastyku: Jednoho veselého večera přestře Mattiho tatínek své rodině oslnivou, avšak bohužel lživou historku. Matti jeho řečem uvěří a vypráví všechno ve škole. Brzy se ukáže, jaká je skutečnost, a Matti si musí u spolužáků vyžehlit, že se tak vytahoval – vesmír už zase udělal pořádnou chybu. Mattiho to pěkně štve a rozhodne se, že si z rodičů také vystřelí. Namluví jim, že vyhráli dům ve Finsku... Brzy se celá rodina ocitne u finského jezera – bez domu, bez nábytku a rodiče bez práce. Zato Matti má pořádné výčitky svědomí. Nakonec se ale všechno zázračně vyřeší... S lehkostí a bez křečí se Salah Naoura vyrovnává s otázkami etiky a morálky. Navíc vypráví i o síle jazyka a o soudržnosti. Pro čtenáře od 8 let.

Salah Naoura (*1964) studoval germanistiku a skandinavistiku a dnes pracuje jako nezávislý překladatel a autor. Za knihu „Matti und Sami und die drei größten Fehler des Universums“ získal v roce 2011 cenu Luchs. Letos je nominován na cenu Deutsch-französischer Jugendliteraturpreis.

Steinhöfel, Andreas / Schössow, Peter: Rico, Oskar a přízraky. Mladá Fronta, 2012

Rico nedokáže příliš rychle uvažovat a občas se mu hlavou děsivou rychlostí míhají kulečnickové koule. Oskar je dost chytrý, mrňavý a v jednom kuse nosí na hlavě modrou ochrannou přilbu. Rico a Oskar bydlí v Berlíně, kde už delší dobu řadí takzvaný ‚Mister 2000‘: únosce dětí, který od jejich rodičů pokaždé požaduje jako výkupné 2000 eur. Náhle zmizí i Oskar – unesl ho Mister 2000! Rico se odvážně a s detektivní intuicí vydává Oskara hledat – a zločince odhalí. V nejlepší tradici Ericha Kästnera, se spoustou naivního vtipu a černého humoru vypráví Andreas Steinhöfel strhující příběh dvou outsiderů, kteří při honbě za zločincem překročí vlastní stín a stanou se nejlepšími přáteli. Pro čtenáře od 10 let.

Andreas Steinhöfel (*1962) získal za své knihy pro děti a mládež řadu ocenění. Za „Rico, Oskar und die Tieferschatten“ obdržel mimo jiné Německou cenu za literaturu pro děti a mládež 2009. Při udílení ceny za literaturu pro mládež dostal mimořádnou cenu 2013 za celkové dílo.

**Stürzer, Anja / Dürr, Julia: Somniavero. Ein Zukunftsroman
(Somniavero. Román z budoucnosti). Mixtvision 2011**

Z nakladatelství Mixtvision se postupem času stává tip už nejen pro zasvěcené. V neposlední řadě k tomu přispívají knihy jako „Somniavero“, dystopický science-fiction román o cestování v čase a pronásledování, který se vyznačuje pro knihu vsutku neobvyklým způsobem vyprávění: Příběh je podaný z pěti různých pohledů, což vyjadřuje i pět oddělených svazků. Protože jednotliví protagonisté nereferují o stejných událostech, nýbrž vycházejí z různých bodů, postupuje děj „Somniavero“ tak v sobě skrývá nejen společensko-kritický podtón, jež je pro dystopie typické, ale nabízí také jakousi „narratologii pro začátečníky“ a skvěle se tak hodí k

vyučování literatury. Pro čtenáře od 10 let.

Po studiu anglistiky a romanistiky dnes Anja Stürzer (*1965) pracuje jako autorka na volné noze. Julia Dürr (*1981) studovala design a má zvláštní slabost pro knižní ilustrace.

**Wildner, Martina / Kuhl, Anke: Das schaurige Haus (Strašidelný dům).
Beltz & Gelberg 2011**

Hrůza bydlí na venkově: Hendrikova rodina se přestěhuje do malé vesnice, kde je nepřijmou právě s otevřenou náručí. A v jejich domě se dějí podivné věci: Hendrikův mladší bráška Eddi začne být náměsíčný a ve spánku čmárá na stěny podivné vzkazy. Když pak Hendrik najde tajné dveře a deníkové zápisky, začíná být jasné, že případy dětských úmrtí ve vesnici nejsou zřejmě náhodné... Obratná dramaturgie, žánrově typické motivy a výpůjčky od autorů jako jsou E.T.A. Hoffmann a Edgar Allan Poe činí z tohoto příběhu klasický horor, v němž jde o příjemné mrazení, promítání vlastních obav do okolí a zážitky spojené s odlišností. Pro

čtenáře od 10 let.

Martina Wildner (*1968) studovala mimo jiné islamistiku, v současnosti pracuje jako autorka na volné noze a píše pro děti a mládež. Za knihu „Königin des Sprungturms“ byla nominována na cenu Jugendliteraturpreis 2014. Anke Kuhl (*1971) je mnohonásobně vyznamenaná ilustrátorka.

Knihy pro mládež

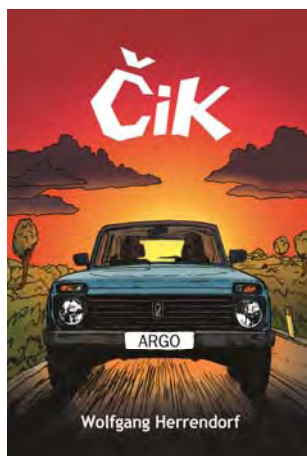
Bach, Tamara: *Was vom Sommer übrig ist* (Co zbylo z léta). *Carlsen 2012*

Jak máte žít dál, když váš starší bratr skočil z mostu? A vy jste zničehonic neviditelní, dokonce i pro vlastní rodiče, kteří dokonce zapomenou na vaše narozeniny? Takový je osud třináctileté Jany, jejíž bratr Tom je po pokusu o sebevraždu v kómatu. Při svých toulkách se Jana setká s Louise, která o letních prázdninách běhá z jedné brigády na druhou. Chce si vydělat na autoškolu a zároveň čínorodostí otupit pocit osamění. Po krátkém výletu za hranice všedních dní, který se podobá rauši, čeká obě dívky o to tvrdší přistání v realitě: Tom umírá. Jana se ocitne v hluboké propasti, avšak Louise trpělivě splétá vlákno, po kterém se Jana pomalu vrací zpátky k životu. Úsečný, eliptický jazyk krotí obavy, sebevýčitky a pocity viny obou protagonistek, takže text působí střízlivě a zároveň poeticky.

Tamara Bach (*1976) debutovala v roce 2003 románem „Marsmädchen“ (Dívka z Marsu), za nějž o rok později získala Německou cenu za literaturu pro mládež. Za knihu „Was vom Sommer übrig ist“ získala Německo-francouzskou cenu za literaturu pro mládež 2013.

Herrndorf, Wolfgang: *Čik*. *Argo 2012*

Vezměte letní prázdniny, dva kluky, staré fáro, přidejte zvědavost, empatii, vtip a ironii, a vyjde vám naprosto specifická literární roadmovie: Když Andrej Čičačov, zvaný Čik, a Maik ukradnou starou Ladu, vyrazí na cestu, bez konkrétního plánu, ale s jasným cílem – Tramtárie. Nikdy se tam nedostanou, přesto se jejich cesta vyplatila. Během ní totiž potkají spoustu bizarních, ale milých postaviček, a dostanou se do nejrůznějších ošemetných situací, z většiny z nich ovšem díky svému chucpe a šarmu zase vybruslí – až do okamžiku, kdy je na dálnici zasypou půlky prasat... A třebaže se životy Čika a Maika nepodobají zrovna procházce růžovým sadem, v knize naštěstí není ani stopa po sociálním kýči a neodbytném rozebírání problémů. „Čik“ je daleko spíš velkolepě vyprávěný dobrodružný a vývojový román s živými

dialogy a dvěma dobrosrdečnými, chytrými a zvědavými hrdiny. Pro čtenáře od 13 let.

Wolfgang Herrndorf (1965-2013) psal romány a povídky. Za román „Čik“ získal mimo jiné v roce 2011 Německou cenu za literaturu pro mládež.

Harjes, Stefanie / Kafka, Franz: Kafka. Ravensburger Buchverlag 2010

„Zatracené sebepochybnosti“, tak nazvala Stefanie Harjes jeden soubor ilustrací ve své knize „Kafka“. Myšleno je Kafkovo neustálé hloubání – ale i její vlastní. Neboť Stefanie Harjes není pouhou ilustrátorkou Kafkových textů – v knize najdeme mimo jiné zkrácené verze „Procesu“ a „Proměny“. Její kniha je daleko spíše intenzivním vypořádáním se s Kafkovým životem a dílem: Dynamické, někdy jemné, jindy vztekle působící kresby tužkou a tuší, ať už černé nebo barevné, jakož i koláže z různých materiálů působí asociačně, emocionálně, otevřeně, někdy nedokončeně. Korespondují tak s Kafkovými moderními texty, interpretují je a dále rozvíjejí. Dialog s Kafkou autorce slouží i k nalezení vlastního uměleckého stanoviska, a kniha tak působí velmi osobně a niterně. Pro čtenáře od 14 let.

Po studiu v Hamburku a Praze ilustrovala Stefanie Harjes (*1967) řadu leporel a knih pro děti a mládež. „Kafku“ zvolila nadace Buchkunst jednou z „nejkrásnějších německých knih roku 2010“.

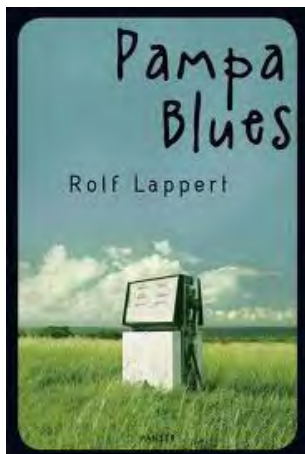
Kreller, Susan: Elefanten sieht man nicht (Sloni nejsou vidět). Carlsen, 2012

Debutový román Susan Kreller je mnohvrstevná, psychologicky věrohodná a jazykově přesvědčivá kniha, v níž je téma domácího násilí pojednáno z pohledu třináctileté Máši. Máša se během prázdnin seznámí u prarodičů s Maxem a Julií a velmi brzy si všimne, že u nich něco nehraje. Protože jí nikdo nevěří a dospělí hromadně selhávají, rozhodne se, že Maxe a Julii zachrání na vlastní pěst - nekonvenčním a možná ne zcela košer způsobem. Navzdory svému nekompromisnímu odhodlání se Máša na všech stranách setkává s odsouzením – jediný dědeček ji podporuje. Máša je empatická, bystrá a vnímavá pozorovatelka, která nejenže pozná zoufalost situace, v níž se ocitli Julia s Maxem, ale svým jednáním odhalí i prolhanou lícoměrnost a zbabělost svého maloměstského okolí.

„Elefanten sieht man nicht“ je debutem Susan Kreller, která z něj obdržela již několik ocenění. Kniha byla nominovaná na Německou cenu za literaturu pro

mládež 2013.

Lappert, Rolf: Pampa Blues. *Hanser* 2012

Šestnáctiletý Ben se musí v ospalém venkovském hnízdě sám starat o svého dementního dědečka. Kolem se nic moc neděje, ale pak sedláci jednoho dne zahlédnou ufo. Nikdo netuší, že se jedná pouze o chytrou marketingovou firmu, jejíž pomocí chce vesnický všemohl Maslow přilákat tisk a investory, a lidé se obávají vesmírné invaze. K té sice nedojde, ale zato se objeví Lena. Pořádně Benovi poplete hlavu a podrobí ho zkoušce. Třebaže se i život ve vesnickém společenství otřepe v základech, nakonec přesto platí – ovšem beze stopy sentimentu – konec dobrý, všechno dobré. „Pampa Blues“ zaujme svými protagonisty, kteří působí jako reálné postavy, přesto však v sobě skrývají bizarnost, dialogy, poetickými popisy

a zejména vyváženou směsicí vážnosti a lehkosti, s níž se zabývá tématy, jako jsou zodpovědnost a právo na sebeurčení. Pro čtenáře od 14 let.

„Pampa Blues“ je první knihou pro mládež švýcarského autora Rolfa Lapperta (*1958), který píše i poezii a romány pro dospělé. Byla nominována na Německou knižní cenu za literaturu pro mládež 2013.

Mohl, Nils: Es war einmal Indianerland (Tenkrát v zemi Indiánů). *Rowohlt* 2011

V knize „Es war einmal Indianerland“ vypráví sedmnáctiletý hrdina o posledních dvanácti dnech letních prázdnin, o dívkách, s nimiž se setkává, o svém otci, o zápase v boxu a o jednom festivalu. Tenhle román je jako puzzle, protože lineární chronologii vyprávění autor zcela neguje. Místo toho vytvářejí ostré řezy a časové skoky otevřenou, dynamickou formu. Spolu s rezignací na časovou souslednost jsou zpochybněny i kauzální souvislosti, což je ještě podtrženo obecnou nedůvěryhodností vypravěče. Působí, jako by byl mimo, a na jednu stranu si hraje na outsidera, na druhou stranu je však velmi výmluvný, kreativní a citlivý. Jeho jazyk je plný elips, právě proto však působí velmi realisticky. Román „Es war einmal Indianerland“ hledá výpůjčky u vývojového románu, v konečném důsledku se však vymyká jednoznačnému žánrovému zařazení, neboť Mohl používá celou řadu motivů a vypravěčských vzorů – od westernu přes milostné příběhy až po detektivku. Pro čtenáře od 16 let.

„Es war einmal Indianerland“ hledá výpůjčky u vývojového románu, v konečném důsledku se však vymyká jednoznačnému žánrovému zařazení, neboť Mohl používá celou řadu motivů a vypravěčských vzorů – od westernu přes milostné příběhy až po detektivku. Pro čtenáře od 16 let.

Nils Mohl (*1971) je autorem povídek a románů pro dospělé. Kniha „Es war einmal Indianerland“ získala v roce 2012 Německou cenu za literaturu pro mládež a nadace Buchkunst ji zařadila mezi „nejkrásnější německé knihy roku 2012“.

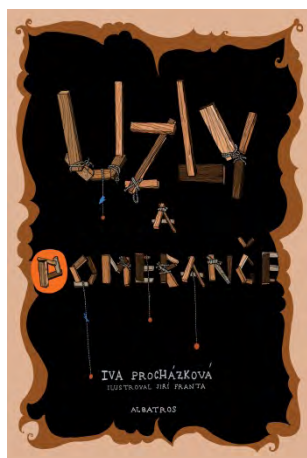
Pressler, Mirjam: Ein Buch für Hanna (Kniha pro Hannu). Beltz & Gelberg 2011

Mirjam Pressler napsala tuto knihu jako vzpomínku na svou kamarádku Hannu. Vypráví v ní o odyseji židovské dívky napříč Evropou: V roce 1939 opouští Hannelore společně s dalšími dívkami, členkami sionistického mládežnického hnutí Habonim, Německo. Míří do Dánska, kde Hannelore, od nynějška Hanna, nachází útočiště zprvu ve stanovém táboře, pak v Kodani a nakonec na venkovském statku. V roce 1943 Hannu deportují do Terezína. Přežije tam hladovění, zimu i tyfus a krátce před koncem války se v rámci akce „bílých autobusů“ dostane do Švédska. V roce 1948 přichází

Hanna do Izraele. Mirjam Pressler naléhavě vypráví o Hannině osudu. Osobní způsob vyprávění a vnitřní monology Hanny a jejích družek v utrpení vytvářejí jazykovou kompaktnost a emocionální hloubku, která se bezprostředně dotýká čtenářů. Pro čtenáře od 12 let.

Mirjam Pressler (*1940) pracuje již řadu let jako autorka a překladatelka. Za své souborné literární dílo získala v roce 2010 Zvláštní cenu v rámci Německé ceny za literaturu pro mládež.

Procházková, Iva: Uzly a pomeranče. Albatros 2011

Darek to nemá snadné: Po matčině smrti jeho otec skoro nic nezvládá. Darek se musí starat o svou postiženou sestru Emu, což mu jde často na nervy a pak z toho má výčitky svědomí. Když se jeho otec rozhodne na svém statku chovat koně, karta se obrátí. Dareka, kterému zamilovanost do Hanky dodává křídla, práce se zvířaty naplňuje. V o to větším šoku se ocitne, když zjistí, že koně jen vykrmoval pro rasa. Mnohohrstevenatý román představuje jemně odstíněný, upřímný a citlivý portrét chlapce, na jehož bedra byla naložena velká zodpovědnost. Jde v něm o vztahový propletenec v rámci rodiny, o vyrovnávání se se smutkem, ale i o první lásku. Pro čtenáře od 12 let.

Iva Procházková (*1953) je česko-německá spisovatelka. Za své knihy získala národní i mezinárodní ceny v oblasti literatury pro děti a mládež. Za „Uzly a pomeranče“ získala v roce 2012 cenu Luchs.

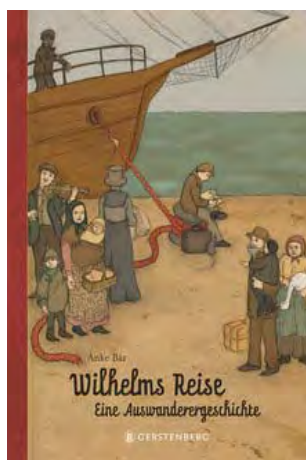
Marlene Röder: Melvin, mein Hund und die russischen Gurken (Melvin, můj pes a ruské okurky). Ravensburger Buchverlag 2011

Krátké a přesné, vyprávěné bez zbytečného řečnění, s bodem zvratu a otevřeným koncem – takové jsou povídky Marlene Röder shromážděné v knize „Melvin, mein Hund und die russischen Gurken“. V jejích textech jde o lásku, smrt a vztahy; jsou komplikované a občas trochu legrační. Každý příběh je jako momentka, soustředí se na jiné postavy a pokaždé ho vypráví někdo jiný. Proto lze číst každý z 18 textů nezávisle, zároveň je ale každá povídka součástí celku, neboť jednotlivé texty jsou navzájem volně propojené.

Autorka se opětovně ujímá jednotlivých dějových linií, nerozvíjí je však dál, případně se postavy mihnou více povídkami a jsou přítomné tu méně, tu více výrazněji. Toto volné propojení působí vágně a křehce, což ladí s tichým, opatrným tónem povídek. Pro čtenáře od 12 let.

Marlene Röder (*1983) napsala již několik románů. Za knihu „Melvin, mein Hund und die russischen Gurken“ získala v roce 2012 ocenění v podobě literárního stipendia - Kranichsteiner Jugendliteraturstipendium.

Odborná literatura

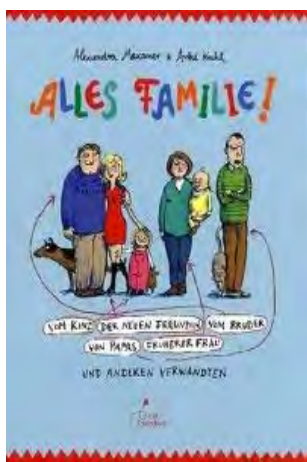

Bär, Anke: Wilhelms Reise. Eine Auswanderergeschichte (Vilémova cesta. Příběh vystěhovalce). Gerstenberg 2012

Proč se v 19. století tolik Němců vystěhovalo do Ameriky? Jak dlouho trvala plavba a jak se žilo na lodi? A jak vše pokračovalo, když člověk dorazil do cíle? Na tyto otázky odpovídá kniha „Wilhelms Reise. Eine Auswanderergeschichte.“ V popředí odborné obrázkové publikace Anke Bär se nachází Vilém, který se roku 1872 vydává jako pasažér plachetnice „Columbia“ z Bremerhavenu do New Yorku. Plavba na lodi umožňuje autorce zabývat se životem na palubě (jídlo, zábava, nemoci), autorka však zároveň otevírá i další tematické oblasti. V knize nalezneme informace o nautice, mořské fauně nebo o cestovní trase. Svým výtvarným pojetím připomíná kniha s řadou kreseb tužkou a rukopisných

poznámek něco mezi fotoalbem a skicákem. Její tón, na jednu stranu sdělovací, na druhou věčný, je zábavný a osobní. Pro čtenáře od 8 let.

Anke Bär (*1977) studovala kulturní vědy a estetickou praxi v Hildesheimu a dnes pracuje jako ilustrátorka na volné noze. Kniha „Wilhelms Reise“ je nominovaná na Německou cenu za literaturu pro mládež 2013.

Maxeiner, Alexandra / Kuhl, Anke: Alles Familie! Vom Kind der neuen Freundin vom Bruder von Papas früherer Frau und anderen Verwandten (Všechno jedna rodina! O dítěti nové přítelkyně bratra tátovy bývalé ženy a dalších příbuzných). Klett Kinderbuch 2010

Už obálka a podtitul knihy dávají najevo, že rodinu nemusí nutně tvořit matka, otec a dítě. Existují single rodiče, patchworkové a duhové rodiny, vlastní děti, adoptované děti a děti v pěstounské péči, jedináčci, vlastní a nevlastní sourozenci. Alexandra Maxeiner a Anke Kuhl představují ve své knize, jejíž grafická úprava a písmo se inspirovaly u komiksu a připomínají rodinná fotoalba, veškeré myslitelné rodinné konstelace. Díky věčnému, humornému tónu a výrazným, dynamickým ilustracím nepůsobí jejich kniha nudně ani poučně. Nezamlčuje, že existují konflikty, třenice a hádky nebo i násilí, vypráví však samozřejmě také o bezpečí a jedinečném pocitu domova. Pro čtenáře od 4 let.

Za knihu „Alles Familie“ získaly Alexandra Maxeiner (*1971) a Anke Kuhl (*1970) Německou cenu za literaturu pro mládež 2011. Anke Kuhl je členkou sdružení *labor*, Alexandra Maxeiner píše knihy a spolupracuje s televizí a rozhlasem.

Prinz, Alois: Der Brandstifter. Die Lebensgeschichte des Joseph Goebbels (Žhář. Životní příběh Josepha Goebbelse). Beltz & Gelberg 2011

Aloisi Prinzovi nelze upřít odvahu, „neboť „Der Brandstifter“ je biografií Josepha Goebbelse. Prinz však tuto výzvu suverénně zvládl. Vypořádává se totiž s Goebbelsem s důkladnou znalostí věci a podrobně referuje o důvodech, které ho k napsání knihy vedly. Prinz by chtěl pochopit, jak a proč se z Goebbelse stal Hitlerův demagog, který svedl davy – chce ho pochopit nikoli proto, aby mohl jeho činy schválit, nýbrž aby se vyzbrojil. Goebbelsův život líčí chronologicky, zakotvuje jeho osobní příběh ve společenském kontextu a zabývá se jejich vzájemnou interakcí. Kromě toho na několika místech uvažuje, zda se věci mohly za jiných okolností odehrát jinak. Aniž by zlehčoval Goebbelsovy zločiny, daří se mu, navzdory nebo právě díky pohledu člověka narozeného po válce, dosáhnout diferencovaného přístupu. Pro čtenáře od 14 let.

Alois Prinz (*1958), autor řady životopisů, získal v roce 2004 Německou cenu za literaturu pro mládež za knihu „Lieber wütend als traurig. Die Lebensgeschichte der Ulrike Meinhof“.